KISITLAYICI YASALARA KARŞI DİRENMEK

ECNL ve D-HUB tarafından hazırlanan

DEMOKRASİ SAVUNUCULARI İÇİN UYGULAMA REHBERİ

HAKKINDA BİLGİ NOTU

Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Türkiye

Avrupa Birliği'nin finansal desteğiyle sürdürdüğümüz **Örgütlenme Özgürlüğünün İzlenmesi II Projesi** kapsamında sivil alanın gündemleri hakkında uluslararası yayınları ve raporları Türkiye sivil toplumuyla buluşturmaya devam ediyoruz. Seride bu kez, ECNL ve D-HUB'ın hazırladığı **"Resisting Restrictive Laws: A Practical Guide for Democracy Defenders"** (*Kısıtlayıcı Yasalara Karşı Direnmek: Demokrasi Savunucuları için Uygulama Rehberi*) başlıklı çalışmada öne çıkanları bir bilgi notunda derledik.

ECNL (European Center for Not-for-Profit Law Stichting / Avrupa Kar Amacı Gütmeyen Hukuk Merkezi), sivil toplumun faaliyetlerini elverişli bir ortamda sürdürmesini desteklemek amacıyla yasal, mali ve politik altyapıyı izleyen ve politikalar üreten bölgesel bir sivil toplum kuruluşudur.

D-HUB (Democracy Hub / Demokrasi Üssü) ise sivil alanı korumak ve demokrasi savunucularını bir araya getirmek amacıyla kurulan küresel bir sivil toplum/ insan hakları savunucuları ağıdır.

ECNL ve D-HUB'ın **2026 yılının Temmuz ayında** yayınladığı "R**esisting Restrictive Laws: A Practical Guide for Democracy Defenders**" (*Kısıtlayıcı Yasalara Karşı Direnmek: Demokrasi Savunucuları için Uygulama Rehberi*) başlıklı çalışma, temel hak ve özgürlükler ile sivil toplum faaliyetlerini sınırlayan yasal düzenlemeler karşısında izlenebilecek hukuki ve stratejik yaklaşımları ele alıyor. Bu kapsamda, "yabancı ajan" yasalarına, barışçıl toplanma ve gösteri yürüyüşü özgürlüğüne yönelik müdahalelere, mali ve idari yükümlülüklerin sivil toplumu kontrol aracı haline getirilmesine, katılım ve savunuculuk faaliyetlerini engelleyen düzenlemelere ve internet erişim engellemeleri gibi siber güvenlik düzenlemelerine yer verirken, bunlara karşı geliştirilebilecek hukuki argümanları, savunuculuk yöntemlerini ve iş birliği stratejilerini de bir araya getiriyor. Ayrıca her bir alt bölümü konuyla ilgili uluslararası hukuk ilkeleri ve standartları, görüşler, raporlar, mahkeme kararları gibi kaynak metin listeleriyle zenginleştiriyor.

Bu bilgi notunda geniş özetini sunduğumuz rehberin İngilizce tam metnine takip eden bağlantıdan ulaşabilirsiniz: ecnl.org/publications/resisting-restrictive-laws-practical-guide-democracy-defenders

Rehberin Yazılma Sebebi

Otoriter eğilimlerin güçlendiği ülkelerde sivil toplum kuruluşlarının, toplumsal hareketlerin ve bağımsız medyanın faaliyetlerini kısıtlamaya yönelik yasal düzenlemeler yaygınlaşmaktadır. Şeffaflığın sağlanması, ulusal güvenliğin korunması veya demokratik kurumların güçlendirilmesi gibi gerekçelerle savunulan bu düzenlemeler, uygulamada kamu otoritelerinin hesap verebilirliğini azaltmak, eleştirel sesleri bastırmak ve muhalif kesimleri hedef göstermek amacıyla kullanılabilmektedir.

Rehber, bu tür düzenlemelerin doğrudan ortaya çıkardığı kısıtlamaların yanı sıra, daha ağır tedbirlerin önünü açabilecek bir zemin oluşturduğuna dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, yasa tekliflerinin henüz hazırlık ve değerlendirme aşamasındayken izlenmesi ve olası gelişmelere karşı hazırlıklı olunması önem taşımaktadır. Farklı ülkelerdeki örnekler, bu tür düzenlemelerin sivil toplumun yürüttüğü savunuculuk faaliyetleri aracılığıyla yasalaşmasının engellenebildiğini, sürecin geciktirilebildiğini veya düzenlemelerin olası olumsuz etkilerinin sınırlandırılabildiğini göstermektedir.

Kısıtlayıcı Yasa Türleri ve İleri Sürülebilecek Hukuki Argümanlar

1. Yabancı ajan yasaları

Yabancı ajan yasaları, yurt dışından fon alan ya da yabancı paydaşlarla faaliyet yürüten belirli kuruluşlara ve kişilere ek yükümlülükler getirmekte, kimi zaman bu faaliyetleri doğrudan yasaklamaktadır. Şeffaflığı sağlama, hukuka aykırı finansmanı önleme ve yabancı müdahaleyi tespit etme gerekçeleriyle savunulan bu düzenlemeler, uygulamada sivil toplum kuruluşlarını, medya kuruluşlarını, fon sağlayıcıları, gazetecileri, insan hakları savunucularını ve kamuoyunda görünür kişileri hedef alabilmektedir.

Rehbere göre, bu düzenlemelerin temel özelliklerinden biri, yabancı kaynaklardan hibe alan kuruluşların, hibe verenin veya hibe verenin bulunduğu ülkenin adına hareket ettiklerinin varsayılmasıdır. Yabancı ajan düzenlemeleri, sivil toplum kuruluşlarına özel kayıt yükümlülükleri, kapsamlı idari ve mali raporlama zorunluluğu ve denetim mekanizmaları getirebilmektedir. Belirli ülke örneklerinde kuruluşların iletişim ve yayınlarında kendilerini “yabancı çıkarların temsilcisi” olarak işaretlemeye zorlanması ve yükümlülüklere uyulmaması halinde para cezasından tüzel kişiliğin sona erdirilmesine kadar uzanan yaptırımlar uygulanması da bu kapsamda yer almaktadır. Rehber, yabancı ajan yasalarının sivil toplumun faaliyet alanını daraltan diğer politika ve düzenlemelerle birlikte gündeme gelebildiğine dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, yabancı kaynaklı fonlara erişimin sınırlandırılması, kamu finansmanı mekanizmalarının değiştirilmesi, kamu yararına çalışan kuruluş statüsünün veya bağışlara yönelik vergi imtiyazlarının geri alınması gibi tedbirler söz konusu olabilmektedir.

Bu tür düzenlemelere karşı ileri sürülebilecek hukuki argümanların başında, örgütlenme özgürlüğüne ve ilgili temel hak ve özgürlüklerin kullanımına müdahale edildiği savunması öne çıkmaktadır. Uluslararası insan hakları standartlarına göre, sivil toplum kuruluşlarının kaynak arama, kaynaklara erişme ve kaynakları kullanma hakkı örgütlenme özgürlüğünün ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle, yabancı kaynaklara getirilen kısıtlamaların kanunla öngörülmesi, meşru bir amaç taşıması, gerekli ve orantılı olması gerekir. Bahsedilen müdahale adımları, örgütlenme ve ifade özgürlüğünü ihlal edebilir. Ayrıca sivil toplum kuruluşu temsilcileri, üyeleri ve bağışçılarına ilişkin kapsamlı bilgi paylaşımı zorunluluğu, özel hayatın gizliliğine saygı hakkı ve kişisel verilerin korunması açısından sorun yaratabilir. Avrupa Birliği üyesi ülkelerde yabancı kaynaklara getirilen kısıtlamalar, gerekli koşulları karşılamadıkları takdirde sermayenin serbest dolaşımı ilkesiyle de bağdaşmayabilir. Bu anlamda rehber, uluslararası ve bölgesel insan hakları standartlarına, yabancı ajan yasalarının bulunduğu ülke örneklerine ve savunuculuk stratejilerinin bulunduğu belgelere yer vermiştir.

2. Barışçıl toplanma özgürlüğüne toptan ve orantısız müdahaleler öngören düzenlemeler

Barışçıl toplantı ve eylemler için ağır bildirim veya izin şartları getirilmesi, kamu düzeni veya ulusal güvenlik gibi muğlak gerekçelerle toplantıların yasaklanması, eylemlerin yalnızca belirli alanlarda sınırlandırılması ve toplantı düzenleyicileri ile katılımcılarına para veya hapis cezaları verilmesi bu başlık altında yer almaktadır. Kolluk kuvvetlerinin toplantıları dağıtma ve eylemcileri gözaltına alma yetkilerinin, yeterli denetim mekanizmaları olmaksızın genişletilmesi ve düzenlemelerin siyasi saiklerle seçici biçimde uygulanması da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Kamu düzeninin korunması veya şiddetin önlenmesi gerekçeleriyle savunulan bu tedbirler, gösterilen meşru amaçları aşarak demokratik katılımı ve eleştirel ifade özgürlüğünü daraltabilmektedir. Bu müdahaleler kişilerin haklarını kullanmaktan caymasına yol açabilmektedir.

Rehber, devletin bu hakkın ayrımcılık yapmadan etkili biçimde kullanılmasını güvence altına alma yönünde pozitif yükümlülükleri bulunduğunu vurgulamaktadır. İzin alma yükümlülüğü temel bir hakkın idari makamların takdirine bağlı bir imtiyaza dönüşmesi riskini taşıyabilir. Toplanma özgürlüğüne getirilen genel nitelikteki yasaklar ya da belirli eylemlerin belirli alanlarda yapılmasını öngören düzenlemeler orantılılık ilkesiyle bağdaşmayabilir. Tedbir ve yaptırımların gerekli ve orantılı olması, cezai yaptırımlara ise ancak istisnai durumlarda ve temellendirilmiş gerekçelerle başvurulması gerekmektedir. Kolluk kuvvetlerinin güç kullanımı hukuka uygunluk, ihtiyat, gereklilik, orantılılık ve hesap verebilirlik ilkelerine tabi olmalıdır. Rehber dayanak olarak uluslararası ve bölgesel insan hakları standartlarına ve barışçıl toplanma özgürlüğüne ilişkin kaleme alınmış rehberlere yer vermektedir.

3. Hakaret, dezenformasyon ve terörle mücadele alanındaki muğlak düzenlemeler

Hakaret, dezenformasyon ve terörle mücadeleye ilişkin düzenlemeler, kişi haklarının korunması, kamusal tartışmaların doğru bilgilerle ilerlemesi ve güvenlik tehditleriyle mücadele edilmesi amacıyla meşru bir çerçevede düzenlenebilse de muğlak veya geniş kavramlar içermeleri halinde eleştirel sesleri bastırmak ve sivil toplum faaliyetlerini sınırlandırmak için kullanılabilmektedir. Hakaret veya dezenformasyon kavramlarının öznel biçimde tanımlanması, kamu görevlilerine ve kamu politikalarına yönelik eleştirilerin suç kapsamına alınması ve dezenformasyon suçunun açık ölçütler olmaksızın düzenlenmesi, gazetecileri, insan hakları savunucularını ve sosyal medya kullanıcılarını keyfi yaptırımlara açık hale getirebilmektedir. Benzer şekilde, terör ve aşırıcılık kavramlarının geniş yorumlanması temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasına engel teşkil edebilmektedir. Bu kapsamda öngörülen hapis ve para cezaları ile idari yaptırımlar, kişi ve kuruluşların kendilerini sansürlemesine yol açabilmektedir.

Rehber, bu düzenlemelerin kişi ve kuruluşları itibarsızlaştırmaya yönelik kampanyalarla ve kamusal katılımı engellemeyi amaçlayan stratejik davalarla (Strategic Lawsuit Against Public Participation, SLAPP) birlikte kullanılabildiğine dikkat çekmektedir. Bu davalar, kamuoyunu ilgilendiren konularda gazetecilik ve savunuculuk yapan, barışçıl eylemler düzenleyen veya kamu otoritesini eleştiren kişi ve kuruluşları susturarak kamusal katılımı sınırlandırmayı amaçlayabilmektedir. Bu süreçte, davacıların davayı kendi lehlerine daha elverişli sonuçlar doğuracağını düşündükleri ülkelerde veya yargı mercilerinde açmaları (forum shopping) gündeme gelebilmektedir. Bu uygulama, davadan kaynaklanan külfet ve maliyeti artırarak hedef alınan kişilerin susturulmasını kolaylaştırabilmektedir.

Bu tür düzenlemelere karşı ileri sürülebilecek temel hukuki argüman, ifade özgürlüğünün demokratik toplum düzeninin temel unsurlarından biri olduğu ve yalnızca kabul gören değil, rahatsız edici veya sarsıcı fikirleri de kapsadığıdır. İfade özgürlüğüne yönelik müdahalelerin kanunilik, meşru amaç, gereklilik ve orantılılık koşullarını karşılaması gerekir. Hakaret nedeniyle hapis cezasına başvurulması ifade özgürlüğü bakımından oldukça sorunludur. Gerek ceza hukuku gerek medeni hukuk alanında alınabilecek tedbirlerin, erişilebilir ve öngörülebilir bir şekilde tanımlanması ve orantılı olması gerekmektedir. Ayrıca siyasetçiler ve kamu görevlileri, yürüttükleri kamusal görevler nedeniyle özel kişilere kıyasla daha geniş bir eleştiri marjına sahiptir. Devletin yükümlülükleri, ifade özgürlüğüne yönelik müdahalelerden kaçınmanın yanı sıra gazetecileri korumayı ve herkesin kamusal tartışmaya güvenli şekilde katılabileceği bir ortamı sağlamayı da kapsamaktadır. Rehber bu anlamda ifade özgürlüğüne ilişkin insan hakları standartlarına ve ilke metinlere yer vermiştir.

4. Özel bilgilere geniş ve denetimsiz erişim izni veren siber güvenlik düzenlemeleri ile internet erişim engelleri

Rehbere göre, siber güvenlik ve internet kullanımına ilişkin düzenlemeler, ulusal güvenlik ve dijital güvenlik gerekçesiyle ifade özgürlüğünü, özel hayatın gizliliğini ve bilgiye erişim hakkını sınırlandırmak amacıyla kullanılabilmektedir. Bu düzenlemeler, iletişim ve çevrimiçi faaliyetlerin yargı denetimi olmaksızın gözetlenmesine ve internet servis sağlayıcıları ile dijital platformların kullanıcı verilerini uzun süre saklamasına ve yetkili makamlarla paylaşmasına izin vermektedir. İnternet siteleri, sosyal medya platformları ve mesajlaşma uygulamalarına erişimin geniş ve belirsiz gerekçelerle engellenmesi bu düzenlemelerle mümkün hale gelmektedir. "Zararlı içerik" veya "ulusal güvenliğe tehdit" gibi muğlak kavramlar üzerinden içerik paylaşımının suç sayılması, teknoloji şirketlerine şifreli iletişimlere erişimi kolaylaştıracak imkanlar verilmesi ve gazeteciler ile insan hakları savunucularının gözetim teknolojileri aracılığıyla hedef alınması da bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Bu tür yetkiler internet sitelerinin, sosyal medya hesaplarının ve mesajlaşma kanallarının engellenmesi yoluyla kamusal tartışma ortamını baskılayabilmektedir. Rehber, internet erişiminin bütünüyle engellenmesinin ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim hakları bakımından orantısız bir müdahale oluşturabileceğine dikkat çekmektedir. İnternet siteleri ve platformlara erişim engellerinin de kapsam, gerekçe ve yargısal denetim bakımından gerekli güvenceleri içermemesi halinde bu hakları ihlal edebileceği belirtilmektedir. Rehber bu anlamda internette ifade özgürlüğü standartlarına atıf yapmıştır.

5. Vergi mevzuatı ve idari mevzuat yoluyla keyfi denetimler, orantısız raporlama yükümlülükleri ve mal varlığına yönelik tedbirler

Vergisel ve idari düzenlemeler aracılığıyla sivil toplum kuruluşlarına yönelik orantısız raporlama yükümlülüğü öngörülmesi, makul temellere dayanmayan, tekrarlanan ve uzun süreli denetimler yapılması ve asgari hukuki güvenceler sağlanmadan banka hesaplarının dondurulması ya da mal varlığına el konulması gibi tedbirler söz konusu olabilmektedir. Muğlak vergi düzenlemeleri, küçük idari hatalara orantısız yaptırımlar uygulanması ve kamu kaynaklarına veya vergi imtiyazlarına erişimin siyasi koşullara bağlı olarak şekillenmesi sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini güçleştirmektedir. Sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin ağır yaptırımlara çarptırılması ve kendilerine ilişkin ayrıntılı kişisel bilgilerin talep edilmesi, temsilciler üzerindeki bireysel riskleri artırarak tüm kuruluşlar üzerinde caydırıcı etki yaratabilmektedir. Bu uygulamalar, bağışçıların, paydaşların ve iş ilişkisi kurulan kişilerin ve kuruluşların sivil toplumla temaslarını sürdürmekten kaçınmasına da yol açabilmektedir.

Rehber, vergisel ve idari düzenlemelerin keyfi veya seçici biçimde uygulanmasının, sivil toplum kuruluşları ve bağımsız medya üzerinde baskı kurmak ve faaliyetlerini sınırlandırmak amacıyla kullanılabileceğine dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, örgütlenme özgürlüğüne yönelik müdahalelerin hukuka uygun, meşru bir amaçla bağlantılı, gerekli ve orantılı olması gerekmektedir. Raporlama yükümlülükleri kuruluşların kurumsal özerkliğini gözetmeli ve benzer tüzel kişilere kıyasla orantısız yükler getirmemelidir. Denetim ve incelemeler adil, şeffaf ve yeterli hukuki güvencelere dayalı olmalı ve makul bir ihlal şüphesi veya raporlama yükümlülüklerine uyulmaması gibi gerekçelere dayanmalıdır. Uygulanan yaptırımlar ise mevcut hukuki çerçeveyle uyumlu ve orantılı olmalıdır. Rehber ayrıca, bu tür düzenlemelerin seçici uygulanmasının, eleştirel kuruluşları hedef alırken kamu otoriteleriyle yakın ilişkideki kuruluşları denetim dışında bırakma riski taşıdığını vurgulamaktadır. Rehberde bu konuda hazırlanmış belirli uluslararası hukuk belgeleri listelenmiştir.

6. Kamusal katılım ve savunuculuk faaliyetlerine yönelik kısıtlamalar

Lobi faaliyetlerine ilişkin geniş kapsamlı düzenlemeler, sivil toplum kuruluşlarının politika oluşturma ve karar alma süreçlerine etkili biçimde katılımını sınırlandırabilmektedir. Bu düzenlemeler, sivil toplum kuruluşlarına orantısız kayıt, raporlama ve bilgi açıklama yükümlülükleri getirebilir. Ayrıca “lobi faaliyeti” veya “kamusal tartışmayı etkileme” gibi muğlak kavramlar, bu kuruluşların yayınladığı belgelerden sosyal medya paylaşımlarına kadar uzanan tüm faaliyetleri kapsam içine alabilir. Yasama süreçlerinde görüş sunma gibi kurumsallaşmış katılım mekanizmaları da lobicilik olarak sınıflandırılabilir veya bazı kuruluşların bu süreçlere katılımı tümüyle engellenebilir.

Rehber, kamusal faaliyetlere katılma hakkının kişi ve kurumlar tarafından kullanılabildiğini ve devletlerin bu hakkın kullanımını güvence altına alması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, kamu otoriteleri sivil toplumun bağımsızlığını ve çoğulculuğunu gözetmeli ve her düzeydeki katılım mekanizmasının etkin kullanımını sağlamalıdır. Rehber bu doğrultuda kamusal faaliyetlere katılım hakkını düzenleyen uluslararası standartlara ve rehberlere yer vermiştir.

Mücadele Stratejileri

Rehber, kısıtlayıcı yasalara karşı geliştirilebilecek stratejileri beş ana başlıkta ele almaktadır.

Kamuoyunu kazanmak ve geniş destek oluşturmak: Rehber, sivil toplumu olumsuz gösteren söylemin, sivil toplumun işlevi ve toplumsal faydası hakkında sınırlı bilgiye sahip kesimler üzerinde etkili olabildiğine dikkat çekmektedir. Bu nedenle, kısıtlayıcı düzenlemeler gündeme gelmeden önce proaktif iletişim çalışmaları, sivil toplumun toplumsal faydasının somut örnekler ve kişisel hikayeler aracılığıyla görünür kılınması önerilmektedir. Mesajların iş dünyası ve medya dahil farklı kesimlere yönelik toplumsal etkileri de kapsaması önem taşımaktadır. Rehber, Gürcistan'da yabancı ajan yasasının "Rus yasası" olarak çerçevelenmesini, kamuoyu desteğini harekete geçirmeye yönelik bir anlatı örneği olarak anmıştır.

Yasa koyucularla diyalog: Rehber, kısıtlayıcı yasa tekliflerinin yasalaşmadan önce engellenmesi veya olumsuz etkilerinin azaltılması ile yasanın geçmesinin ardından savunuculuk faaliyetlerinin sürdürülmesi açısından yasa koyucularla erken aşamada ilişki kurulmasının önemini vurgulamaktadır. Siyasi aktörlerin ve ilgili komisyonların haritalandırılması, muhalefetin yanı sıra iktidar blokundaki kararsız üyeler ve danışmanlarla temas kurulması, doğru zamanlama ve iletişim kanallarının belirlenmesi önerilmektedir. Görüşmelerin somut örnekler ve veri temelli materyallerle desteklenmesi, uluslararası standartları oluşturan çerçeve metinler ve referanslardan yararlanılması tavsiye edilmektedir.

Yürütme ve yargı alanındaki paydaşlarla diyalog: Rehber, yürütme organındaki duyarlı kamu görevlilerinin kısıtlayıcı düzenlemelerin hazırlanmasını geciktirme veya uygulanmasını sınırlandırma; yargıdaki bağımsız aktörlerin ise bu düzenlemelerin dar yorumlanması, iptali ya da yürütmesinin durdurulması yönünde rol oynayabileceğine dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, ilgili paydaşlarla erken aşamada ilişki kurulması, veriye temelli bilgi paylaşılması ve iş birliğinin sürdürülebilmesi için stratejik ve ihtiyatlı hareket edilmesi önerilmektedir.

Hibe veren kuruluşlarla diyalog: Rehber, hibe veren kuruluşların kısıtlayıcı düzenlemelerin yarattığı risklere ilişkin farkındalığının artırılmasını ve bu alanda aktif rol üstlenmelerinin teşvik edilmesini önermektedir. Bu kapsamda, tehditlerin hukukçular, siyasetçiler ve gazeteciler gibi farklı aktörlerle birlikte gündeme taşınması; esnek ve çekirdek fonlama, daha az raporlama yükümlülüğü ve çok yıllı finansman taahhütleri talep edilmesi önerilmelidir.

Uluslararası destek ve savunuculuk: Yabancı devletler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum ağları, yerel aktörleri destekleyerek ve devletler üzerindeki siyasi baskıyı artırarak kısıtlayıcı düzenlemelerin etkilerini önleyebilir veya azaltabilir. Bu kapsamda henüz müdahaleler gerçekleşmeden ilgili uluslararası paydaşların tespiti, büyükelçiliklerin, BM özel raportörlerinin ve bölgesel insan hakları mekanizmalarının bilgilendirilmesi, ihlallerin belgelenmesi ve Evrensel Periyodik İnceleme ile gölge raporlama yöntemleri gibi uluslararası mekanizmalardan yararlanılması önerilmektedir.

Uyum Stratejileri

Kısıtlayıcı yasaların yürürlüğe girmesi halinde kuruluşların faaliyetlerini sürdürebilmesine yönelik dört temel yaklaşım sunulmaktadır.

Hukuki statünün değiştirilmesi veya yurt dışında yapı kurulması: Kooperatif, sosyal girişim ya da ticari şirket gibi farklı bir hukuki statüye geçmek, bazı kısıtlamaların kapsamı dışında kalmayı sağlayabilir. Bununla birlikte bu adımlar vergi yükümlülükleri, hibe uygunluğu ve bağış alma kapasitesi üzerindeki etkileriyle birlikte değerlendirilmelidir. Yurt dışında bulunan bir tüzel kişilik altında faaliyet göstermek bazı durumlarda geçici bir çözüm olabilir, bu seçenek hukuki danışmanlık alınarak ve ilgili ülkenin koşulları gözetilerek ele alınmalıdır.

Finansal kaynakların çeşitlendirilmesi: Yurt içi bağışçılar, bireysel bağış kampanyaları, üyelik programları, ücretli hizmetler ve yerel işletmelerle iş birlikleri yoluyla yurt dışı fonlara bağımlılığın azaltılması önerilmektedir. Bu dönüşüm zaman alabileceğinden olası kısıtlamalara karşı erken harekete geçilmesi önemlidir.

İdari, mali ve hukuki kapasitenin güçlendirilmesi: Kısıtlayıcı düzenlemelerin seçici uygulanabileceği ve küçük uyum hatalarının ağır yaptırımlara gerekçe yapılabileceği belirtilmektedir. Bu nedenle doğru ve zamanında raporlama, düzenli iç denetim, kapsamlı kayıt tutma, personel eğitimi ve gerektiğinde hukuki destek alınması önerilmektedir. Ayrıca yasa yürürlüğe girmeden önceki idari ve mali eksikliklerin de sonradan kuruluşlar aleyhine kullanılabileceği vurgulanmaktadır.

Kuruluşun, çalışanların ve cihazların korunması: Acil durum planları ve güvenli iletişim protokolleri oluşturulması, fiziksel ve dijital güvenlik önlemlerinin alınması, uluslararası destek ağları, psikolojik destek kaynakları ve acil fon mekanizmalarıyla bağlantı kurulması tavsiye edilmektedir.

Mücadele ve uyum stratejileri

MÜCADELE STRATEJİLERİ

- Kamuoyu desteği oluşturulması.
- Yasa koyucularla erken aşamada diyalog zemininin oluşturulması.
- Yürütme ve yargıdaki paydaşlarla diyalogun sürdürülmesi.
- Fon sağlayıcı kurumları harekete geçirme.
- Uluslararası savunuculuk ve raporlama mekanizmalarının kullanılması.

UYUM STRATEJİLERİ

- Hukuki statü seçeneklerinin dikkatle değerlendirilmesi.
- Yerel fon kaynaklarının çeşitlendirilmesi.
- İdari, mali ve hukuki kapasitenin güçlendirilmesi.
- Acil durum planları ve güvenli iletişim protokolleriyle kuruluşun, çalışanların ve cihazların korunması.

Kaynak: ECNL ve D-HUB, Resisting Restrictive Laws: A Practical Guide for Democracy Defenders, Temmuz 2026